

SØKELYS PÅ KRIGEN

I KONTAKT: Okkupasjonsseminaret i Hamar Teater kan ha gitt verdifulle kontakter med sikte på det fortsatte arbeide med okkupasjonshistorien. Her er historikeren Gudmund Moren i samtale med NS-mannen og østfrontsoldaten Håkon Warendorf. Sistnevnte hadde forøvrig liten sans for Morens forskning omkring NS-folks bakgrunn og motiver. For Warendorf er antikommunisme og anti-marxisme fortsatt god nok grunnelse.

Fortsatt mye uskrevet historie

Vi er ikke ferdige med den annen verdenskrig og med okkupasjonstiden. Femti år etter er mye av historien uskrevet. Mye av stoffet er fortsatt ubrukt. Avstanden i tid gir større distanse til stoffet. Det er behov for nye inn-

fallsvinkler, større perspektiver og mer nyanse-
ring. Både historikere og en del av krigens
aktører både på den gale og den riktige siden
innsar dette.

AV
ODVAR THOMPSON

Dette er hovedkonklusjonen vi kan trekke av det okkupasjonsseminaret Folkeuniversitetet i Hedmark og Oppland holdt i Hamar Teater lørdag.

Der møttes historikere, motstandsfolk, NS-folk som tildels hadde fremtredende posisjoner under krigen, frontkjempere og andre interesserte. Det ligger utvilsomt noe epokegjørende i dette at mennesker fra begge sider kan møtes. Mange av dem som handlet galt har åpenbart ingenting lært og er først og fremst opptatt av å rettferdiggjøre seg, mens andre er villige til å strekke ut en hjelpende

hånd med sitt bidrag til historie-
skrivningen. Motviljen mot nyanse-
ring finnes også på den andre si-
den. Sjokkerte og harde krigs-
opplevelser forklarer ønsket om å
bevare historien som seierherrens
«eiendom».

Seminarets møtested var ikke
tilfeldig valgt. Det var i Hedmark
Teater, som dengang het Festvite-
ten, at Stortinget holdt sine to
første møter 9. april 1940. Første-
manuensis Ole Kristian Grimnes
fortalte om forhandlinger og stem-
ninger under disse møtene og om
møtet i Elverum — som ble det
viktigste.

Et hovedspørsmål under møtene
var om man skulle holde fast på
det nei regjeringen hadde gitt tys-
kerne allerede på Victoria Terrasse

i Oslo natten til 9. april.

Forhandlingslinjen

Et av hovedpoengene for Grimnes,
både i foredraget og det han har
skrevet om saken, er at Stortinget
i Elverum valgte å forhandle med
tyskerne. Det er uklart hva Stor-
tinget kunne tenke seg å godta som
forhandlingsresultat. Forhandlin-
gene ble ikke noe av fordi tyskerne
etter Hitlers ordre gjorde det feil-
grep å kreve Quisling som statsmi-
nister. Uten Quisling er det trolig
at man ville fått en dansk løsning,
mener Grimnes.

Det står også fast at tyskerne
mislyktes i å splitte Kongen og
Regjeringen — hvis det var taktik-
ken. Regjeringen nei fra 9. april
ble bekreftet i statsråd i Nyberg-
sund etter Kongens og utenriksmi-
nister Kohts møte med den tyske
sendemann på Elverum folkehøg-
skole 10. april.

Om den omstridte Elverums-
fullmakten sa Grimnes at den ble
foreslått av Hambro, men at det
ikke ble formelt stemt over den.
Forsamlingen mente likevel at den
hadde vedtatt en fullmakt. Rekke-
vidden av den var uklar på det
tidspunkt den ble behandlet, og
det eksil-land man mente å gi Re-
geringens fullmakt til å regjere fra,
var antageligvis Sverige. Både ut-
sagn, blant annet fra Hambro, og
regjeringens «fluktrute» fra Ha-
mar til Elverum og videre til Ny-
bersund tydet på det. Etter vedtak
i Imbygda ble kursen lagt om og
vestover i landet mot Gudbrands-
dalen og videre mot kysten.

Striden om fullmaktens gyldig-
het som grunnlag for regjeringens
handlinger, går videre. Under se-
minaret fortalte utenriksminister
Kohts nevø, Ragnar S. Grude, at
han har lydbåndopptak fra en
samtale med Koht i 1957. Der skal
Koht bestride fullmakten ved å si
at den ikke var nødvendig.

Nye vinkler

Vi skal senere komme nærmere til
både til en del av de foredrag som
ble holdt og de temaer som ble
behandlet under seminaret.

Vi nevner her bare at det var dr.
philos. Øystein Sørensen som la
opp til debatten om å se okkupa-
sjonstiden fra nye vinkler. En av
hans hovedpåstander er at okku-
pasjonstiden må behandles på linje
med et hvilket som helst annet hi-
storiske tema.

Statsarkivar Per-Øyvind Sand-
berg ved statsarkivet i Hamar ga
en oversikt over det rikholdige og
for en stor del ubenyttede kildema-
teriale som er å finne der. I denne
forbindelse tilbød forøvrig Knut
Baardseth fra Stange, frontkjem-
per under krigen, å stille til råd-
het det materiale Institutt for
norsk okkupasjonshistorie (INO)
har samlet inn.

Tysk feltlog

Forfatter Sven T. Arneberg og re-
daksjonssekretær Kristian Hosar
viste lysbilder fra tyskernes feltlog
i Hedmark og Oppland med bak-
grunn i den bok de har skrevet ved
hjelp av tyske kilder.

Erling Storrusten ga dem det
glatte lag for deres historieskriving
på et slikt grunnlag. Han viste til
åtte dokumenterte folkretsbrudd,
blant annet henrettelsen av 21
nordmenn ved Ring. Dette kom-
mer ikke fram i boken. Det er gått
å anstendiggjøre tyskernes fram-
ferd ved å bringe videre bare det
de selv ønsker å fortelle, mente
han.

102848